

JOAN ROVIRA I GUIXOT DE 8, UN MÓN DE JOCS

La llibertat i el plaer, en joc

Aleix Cardona i Montserrat Solà

En el marc de la tretzena edició de la Fira Mediterrània, a Manresa (Bages), vam entrevistar el Joan Rovira, l'ànima del grup Guixot de 8, una entitat que promou el joc en el seu sentit més propi, més primigeni, una eina de llibertat, de fer créixer la imaginació de la forma més plaent, passant el temps. Per arribar al món de jocs que l'envolten, el Joan ha fet una llarga i intensa trajectòria que comença lligant llonganisses, que passa per la lluita contra la incineradora de Tona, l'experiència a l'ajuntament com a regidor i ara, havent creat la màquina d'inventar jocs.

Joan Rovira és una persona que parla mesuradament, amb una cadència que t'embolcalla i aportant reflexions lògiques, sentides, profundes... Defiug les etiquetes i simplifica el quefer al voltant de la idea central. Ell és un creador de jocs amb materials recuperats. I aquesta idea ha estat a la base de la seva actuació personal durant molts anys i feta pública amb el seu pas per l'ajuntament, on, a més de les regidories hi aportava la idea general de la recuperació, de l'equilibri i de deixar passar el temps amb criteris respectuosos i de futur. La lògica (?) de la política el va fer apartar-se'n i dedicar-se a «la millor feina del món», des de la qual pot «dir allò que pensa a tothom».

A banda del plaer de conversar amb ell i de poder reflexionar al voltant de coses a voltes tan poc valorades com els jocs, el Joan Rovira ens obre la porta, a la revista Caramella, per parlar d'un tema tan important com el joc. Difícilment podíem haver començat amb millor peu.

On comença aquesta experiència?

En honor a la veritat he de donar gràcies a les casualitats. Treballava lligant cordills a botifarres en una fàbrica d'embotits i van fer una proposta de reducció de plantilla i

ARXIU CARAMELLA

En Joan Rovira i la màquina d'inventar jocs.

m'hi vaig apuntar. Llavors, en aquella època, amb els germans estàvem muntat una formatgeria. Teníem cabres. Però va ser l'època que a Tona hi van instal·lar una incineradora i m'hi vaig oposar i a mi se'm veia bastant, potser perquè xerrava més... i va ser l'hora de les represàlies: les cabres no tenien no sé quins permisos... De fet, en aquells temps gairebé cap ramader els tenia, i ara segur que tampoc, però amb mi van ser més estrictes. Va caler fer un replantejament i vaig pensar que, aprofitant que cada any, per la Fira de la Pesseta feia un joc, potser podria ser una sortida. Vam tenir discrepàncies amb la parella, ella no ho veia clar... Però m'hi vaig tirar de cap. Això m'ha permès anar-me formant a mi mateix. Vaig començar amb 15 jocs, en dos anys vaig passar a 20, mentre que en 4 o 5 anys hem multiplicat per molt la quantitat de jocs... Al Raval de Barcelona, el 2006 ja n'hi vam instal·lar 109. Enguany a Cornellà, pel referèndum per la independència, en vam muntar 220 i alhora tenia una col·lecció al País Basc, tenia altres jocs al taller...

En tot aquest temps m'he adonat que tinc la sensació de tenir la millor feina del món. No em puc imaginar una feina millor per a mi, tant quan estic al taller com quan estic de *bolos*. Això m'ha permès agilitar la imaginació, ser més pràctic a l'hora de fer un joc.

Què és la Fira de la Pesseta?

És d'aquestes coses que a vegades s'inventen als pobles i que la gent no acaba de ser conscient del que esdevé. És, de fet, la conseqüència d'una colla de joventut que ens trobàvem els qui ens dèiem Joan i que convidàvem els amics a berenar, amb espectacle improvisat, una paròdia, que un any vam dedicar al joc tradicional i de cucanya i que vam pensar de fer-la per a la canalla del poble. I va funcionar. El nom és de caire popular. Nosaltres no la vam anomenar així. Ens vam adreçar a l'ajuntament perquè col·laborés i aquest ens va dir que no. Llavors vam dir que si ells no pagaven que ho fes la gent. Vam posar un preu simbòlic, una pesseta, i l'endemà, a les botigues la gent ja parlava de la «fira de la peseta» i així va ser com

vam passar a assumir-lo com a propi. Això era l'any 1981.

Jo ara continuo fent la Fira de la Pesseta, desinteressadament, com a agraïment al poble. Perquè si la gent hagués viscut la proposta com una tonteria, ara no estaríem fent aquesta entrevista ni parlant d'aquest tema. A vegades, als pobles no se sap agombolar prou bé una iniciativa i aquesta queda arraconada. Ara seguim fent la Fira de la Pesseta malgrat que la gent que la va començar ja no hi és; malgrat que la gent que la va començar a fer no veu bé que jo la faci...

Què és el joc per tu?

Per mi el joc és molt important en la mesura que és l'eina que fem servir per relacionar-nos amb el món quan fem el primer aprenentatge. El joc és l'eina de l'aprenentatge i s'alimenta de la imaginació. Aquests dos factors ens els deixen tenir fins un cert temps i cada vegada més controlats, de manera que estem en una societat que ens demana habilitat i no ens demana imaginació. Llavors el joc és una font d'imaginació. No té un valor en si mateix, però em permet descobrir-me a mi mateix, és un passatemps, em permet relacionar-me amb el veí. Amb el joc, també sóc mestre perquè sé una cosa que tu no saps i jo te la puc explicar. I tant és que sigui una iaia de 90 anys o un nen de 3 anys. Sempre pensem que el joc és un valor... Mireu, crec

que mai recuperarem les bitlles catalanes en el sentit que tenien abans. Les recuperarem per una colla d'aficionats, però no quan celebrem la comunió de la nena o un casament i de cop i volta ens posem a jugar a bitlles, o no ho farem per trobar-nos amb els amics, i havent dinat ens posem a jugar a bitlles. Ara jugarem a bitlles quan ho trobem escrit en un programa de festa major i ens convoquin a fer-ho a la plaça i algú tirarà bitlles. Algú, però no tothom. El joc és un passatemps, quan el volem instrumentalitzar massa, el volem imposar... el matem. El joc sempre és una activitat lliure, plaent, per matar el temps. I el pòsit que queda d'això és la descoberta, són els coneixements, saber on tens els propis límits. No pot ser aquesta idea de «nens, au a jugar!», això no existeix. Una vegada, en una escola d'estiu, hi havia un ponent que deia que abans s'aplicava la idea que «la letra con sangre entra» i que ara, els nous pedagogs afirmen «que la lletra amb el joc entra». No és certa ni una cosa ni l'altra. El joc, quan hi ha imposició, no és joc. El futbol que juguen els nens al pati és un joc, el futbol del camp del Barça és un espectacle que mou milions, passions, que serveix per a altres coses, però no és un joc.

Quina relació tenen els teus jocs amb el joc tradicional?

Els meus jocs són nous fets amb coses velles. Avui el joc ha entrat en una competència brutal amb el que són pantalles, com a passatemps. Ara vivim la contradicció que un telèfon, que és una eina de comunicació, es pot convertir en una eina d'incomunicació.

Nosaltres crec que hem tingut l'encert d'haver creat un joc que lliga amb la gent d'avui. Que enllaça la tradició del joc, inventant nous jocs adequats per a la realitat d'avui. Crec que la gent no tornarà a fer espontàniament un joc al carrer amb elements quotidians, no passarà, com no sigui que aquests elements portin afegit algun aspecte com un col·leccionable que pugui oferir una casa comercial. Potser obriran una escaleta, però no tindrà aquell sentit. La connexió és que estem fent una oferta per cobrir un espai d'oci com es feia abans, no amb elements com les pantalles o altres suports... Hem donat vida a objectes per fer coses reconeixibles que ocupen aquest espai per passar el temps.

Quin tipus de jocs fas, sempre són jocs de carrer?

No únicament, però sí que són la base. Ara, tenim una versió de jocs per posar en una aula i per poder-los traslladar ràpidament d'espai, canviar d'aula en una escola. També tenim jocs fixos en un lloc, com el Prat verd, a Malla... I veient

TERESA PARARÉDA

Jocs a la plaça (Prats de Lluçanès).

com deprimeixen moltes vegades els jocs comercials o al voltant de la festa dels Reis, també he pensat de ficar-hi cullerada, tot i que encara no ho he fet mai. El fet que treballem en materials de rebuig, amb material vell dificulta fer propostes de joc en remesa. N'he fet algun de molt petit com a objecte de regal, però molt pensat i personalitzat. Però les sèries amb aquests materials són difícils.

Quin procés seguïu per plantejar un joc?

Hi ha dos tipus de joc. El que surt a partir d'una peça i el que surt a partir d'un moviment que vols reproduir. En el primer cas és un diàleg. Què passa si poso una bola aquí? Passa sempre? Ho puc reproduir? Quin interès té? Quina habilitat em requereix? Surt sempre o l'he de controlar, afinar, mirar? Aquesta és una línia. L'altra és plantejar-me com reproduir un moviment discontinu. Vull que algú hagi de baixar una bola amb aquest moviment. D'on trec el moviment? D'un pedal de bicicleta. Agafo la bicicleta, la penjo li trec el manillar... Finalment surt un ocell que deixa anar al vol. Ja tinc la reproducció del moviment, que és el que buscava. Que sigui un ocell o una altra cosa és secundari.

On els fas els jocs?

Tinc una nau de 365m² de planta, a Tona (Osona), que tenim la sensació que la que s'ha fet petita! La gent que hi treballem, anem a la deixalleria, amb qui tenim un conveni, i portem materials que creiem, per alguna raó, que són interessants. N'hi ha que tenen la sort de seguida i serveixen per fer un joc. D'altres van canviant de lloc, es van desplaçant, i te'ls vas trobant, van canviant de posició i, fruit de la casualitat avui de cop surt el joc. A vegades s'agrupen les peces i aquesta agrupació permet noves idees i poden sortir nous jocs. En els jocs hi ha casualitats, també. Si has de prendre una decisió a l'hora de fer un joc, presa avui o demà et donarà resultats diferents.

Sempre has fet servir materials reciclats? És una opció?

Sí, hem fet servir sempre materials recuperats —a vegades les paraules no les ajustem adequadament. Mira, reciclar, reutilitzar o recuperar són coses diferents. Per exemple una revista. La recicles si la tornes a fer paper, la reutilitzes si després de llegir-la la portes a la perruquera del poble perquè la tingui per llegir entre les clientes, i la recuperes si fas revir la matèria primera per a una altra funció. Sempre hem recuperat material per fer el joc, tot i que amb el temps hem aguditzat la consciència ecològica, buscant materials que donin més possibilitats. D'altra banda, el fet de treballar amb material recuperat té avantatges, que ens ajuden perquè els materials vells tenen solucions que ens permeten donar-los una nova vida i ens permeten descobrir coses que no es veuen a primera vista. Un pinyó d'una bicicleta és perfecte, però per descobrir he de trinxar, destrossar i això ho puc fer amb materials vells. Ja en trobaré un altre de vell. Els nens és important que això ho tinguin clar. No hem de gastar coses noves, les velles ens serveixen per molt.

Què és Guixot de 8?

Guixot de 8 no és un organisme amb personalitat jurídica. Jo sóc autònom i tinc gent contractada. Treballem en equip, la meva feina és fer una mica de cada cosa i m'encarrego de fer els jocs. Altres fan els acabats, reparen coses que s'ha espatllat. Tots fem el *bolo*, que és anar al lloc on fem el muntatge, muntar, informar la gent i ajudar-los... Ja fa una vintena d'anys que hi som posats.

Per on us heu mogut?

Hem estat a 26 estats dels 5 continents i hem visitat 900 poblacions diferents. A Barcelona hi hem estat 160 vegades, que juntament amb Ginebra són les ciutats on més hem treballat. En total, uns 5.000 matins, o tardes, d'actuació, i penso que ens han vist uns 2 milions de persones.

Detecteu diferents percepcions davant del joc i respecte de la vostra proposta?

La gent, arreu, respon de la mateixa manera davant del joc. Hem estat a Corea o a Austràlia i la gent juga com aquí. Notem diferència en la relació de les persones. És diferent l'actitud de la gent davant del joc si són del centre d'una ciutat o de la perifèria. Per exemple, si observes l'actitud dels nens quan la bola cau a terra, si se'n van i no la recullen o sí que la recullen, si marxen donant un cop al joc, si el nen espanta la nena i l'avança per arribar primer al joc... aquestes diferències sí que les observes. És cert que els asiàtics són més pacients, els agrada més el joc de pensar... Però els tòpics sempre són tòpics. Les diferències reals són les que deia. Si fas una actuació al centre de París, de Madrid, de Barcelona és un perfil de gent, una relació entre ells. També la duresa davant del joc, com a objecte, com amb un banc o un aparcament de bicicletes. Aquest any vam ser per primer cop a París, que era un lloc on em feia molta il·lusió anar, i vam muntar a la cara i a la creu de la ciutat. Davant de l'ajuntament, al centre de París, el dissabte. El diumenge, contràriament, vam muntar en un barri, davant d'una casa ocupada per immigrants sense papers. L'altra cara de la ciutat. Les dones negres que hi havia, jugaven, i els homes negres també. Ells potser més apassionats, més riallers que aquí, hi ha un matís cultural, però jugaven igual que aquí.

A les escoles hi ha consciència de la funció del joc, a banda del valor pedagògic?

L'escola amb el tema del joc no fa res o fa poques coses valuoses. Les escoles organitzen la setmana cultural dedicada al joc. Però el joc no mereix una setmana. Mereix una dinàmica. Es converteix únicament en una activitat puntual. Quan el meu fill va haver de fer el crèdit de síntesi, li va tocar fer la bicicleta. Va arribar a casa, va obrir l'ordinador, va posar bicicleta, va

Embadalits amb el joc: habilitat i atenció!

agafar d'aquí i d'allà, «copiar y pegar», i ja va estar, i van acabar amb una excursió amb bicicleta. I a mi em va fer molta ràbia. Amb una bicicleta es fa tot un curs. Amb la bicicleta expliques socials, física, història, química... No és igual explicar la bicicleta a l'Índia, a Holanda o a Barcelona, amb *bicing* o sense. No és igual quan apareix la bicicleta per a les classes altes... I el número \square de la circumferència? No ho hauríem entès millor si ens ho haguessin explicat des de la roda de la bicicleta? I la força dels pinyons? I el per què del plat gran i el plat petit? Fixeu-vos que amb tots els canvis que hi ha hagut a les escoles en tots aquestes anys, només ha quedat intacte el pati, que cada vegada té més problemes derivats de la seguretat, que si la porteria, que si la sorrera...

Aquesta societat cada vegada més ens demana habilitat i cada cop menys imaginació. Es demana habilitat a una senyora de 80 anys per poder disposar dels diners setmanals per anar a comprar. Ha d'anar a un caixer i aprendre unes habilitats que cada cop són més complexes, perquè cada cop hi ha menys horari d'obertura al públic. I ens preparen per això. Aquí mateix, a la Fira, vam viure un cas. Va venir una escola, eren nens de P3. Aquests infants, quan van pel carrer darrera la mestra són estúpids: s'empunten, badoquegen, babegen...

Al cap d'una estona, quan ja no estan agafats de la mà, es mouen d'una altra manera, són espavilats, són intel·ligents. L'escola domèstica, se n'encarrega massa de fer-ho, de posar-nos tots al motlle.

Com et defineixes, professionalment?

Quan vam anar a Ginebra, a la Fira d'Art Modern, em van posar «artista». Però jo sóc un constructor de jocs. El que buscava fer el millor joc del món. Però no me'n sortia i em vaig deprimir. Anava pel meu poble com una ànima en pena, no trobava sentit a res. El millor joc del món deu ser aquell que hi pugui jugar un jove, un vell, un cec, un paral·lític..., tothom. I no me'n sortia, ja havia arribat al joc 100. Un bon dia, em vaig trobar el boig del poble —tots els pobles en tenen un, com a mínim— i em va parar i em digué que a veure si espavilava, que canviés d'objectiu que sinó li prendria el lloc. I vaig pensar que si aquell era el boig... Llavors vaig decidir fer el joc més fàcil del món.

Ets el nou Professor Franz de Copenhague?

A ell li faltava construir el joc, materialitzar les idees que tenia i imaginava. Amb la meua màquina de fer jocs, aquesta part està resolta. A més de la imaginació, la utilitat, l'emoció, la idea... cal fer-lo realitat.

Què faries sense aquesta feina?

Aniria al psiquiatre. Jo, amb aquesta feina, puc dir als joves de 16 anys que els estan enredant, que mentre dormen hi ha qui està pensant com els manegaran. I jo els ho puc dir, un altre, amb una altra feina, com ara els mestres que tenen directors cada vegada més poderosos, no ho poden fer.

Has fet algun tipus de fomació per fer jocs?

No. A més, recordo que de jove era molt patós, no sabia ni arreglar la bicicleta, no sabia fer anar un tornavís. De tot s'aprèn fins i tot a imaginar. Com més imagines, més idees. Ens han d'ensenyar a imaginar. Què fan els polítics, el Zapatero davant la crisi, agafa manuals ja usats i els aplica maquinalment, amb despeses que no serveixen per res. Abans una nina servia per imaginar, ara són perfectes: mengen, fan pipí, i ploren i parlen. Ens maten la imaginació. Ens diuen el que hem de fer sense possibilitat de triar, al dia a dia, a la carretera... Però és que hi ha molta gent que viu de fer-nos estúpids, de tallar la nostra capacitat d'imaginar.

Per acabar, el Joan ens acompanya a conèixer la màquina de fer jocs, un giny complex que ha ideat i que amb els ingredients adequats, amb les proporcions ajustades i la imaginació desbordada ens proporciona la mesura precisa per poder convertir-nos en fabricants de jocs. Una possibilitat que només podran desenvolupar aquelles persones disposades a deixar córrer el temps en companyia dels elements més senzills i de les voluntats més grans. Serios i convençut posa al nostre abast un bagatge de gran volum i un horitzó sense límits. El joc s'obre pas per damunt de les barreres, els filtres i les convencions. Recuperant, a més dels materials de rebuig, a les seves mans convertits en renovats i exitosos materials de primera qualitat, les il·lusions per retornar a l'origen de la nostra millor eina d'aprenentatge.